

STRÖDDA ORNITOLOGISKA IAKTTAGELSER ÅREN 1917—1929

Snöskatan. Ett egendomligt snöskatebo fann jag sommaren 1922 vid ett besök i min hembygd i Södermanland. Fåglarna hade nämligen häckat i ett päronträd inne i en trädgård. Det var på ett litet torpställe inne i skogen, och en koloni av snöskator häckade i ett skogshult av björk alldeles bakom ladugården. Detta snöskatepar hade sålunda "passerat linjen" och s. s. byggt i ett päronträd, ungefär mitt i trädet. Ägg funnos vid mitt besök, men brevledes erfor jag sedermera, att boet blev förstört av ekorrar.

Ärtsångaren hör man vid besök i Borgholm vårtid dagligen, där f. ö. alla till släktet *Sylvia* hörande arter äro mer eller mindre allmänna. Med förkärlek häckar han i hagtornshäckar, även sådana, som omgiva vilor mitt inne i staden.

Törnskatan. Såsom ny lokal i Kronobergs län, där jag (1918)

iakttagit den vackra fågeln, må nämnas Hökaskrubb någon km. söder om Lenhovda. År 1919 såg jag törnskatan ånyo vid Flöxhult i Älghult. Alla mina observationer av denna i Kronobergs län sällsynta fågel ha gjorts i början av juli månad.

Svart och vita flugsnappare. År 1919 fann jag i slutet av maj i en mindre fågelhålk, som satt i en lönn å Saxagård (se nedan) ett par svart och vita flugsnappare häckande, men förut hade en kärmes byggt och lagt 4 ägg i hålken. Boet innehöll nu dessa 4 ägg samt dessutom 4 ägg av sv. och v. flugsnappare, honan lade f. ö. det femte ägget, medan jag var kvar. Det är ju otroligt, att sv. och v. flugsnappare utkört kärmesen, utan troligen hade den senare, som sannolikt vinterfodrats vid gården i ett fågelhus, blivit orädd och i följd därav vid något tillfälle knipits av en katt. De fyra

äggen av kärmes, som jag tog, voro alla friska. Det mest egendomliga i detta var enligt min tanke dock, att sv. och v. flugsnapparna tydligen icke byggt ett eget bo, utan vidare lagt ägg i kärmesens bo.

G ä r d s m y g e n. Innevarande vinter (1928—29) har jag i Kronobergs län vid tvenne tillfällen iakttagit inne i ladugården övervintrande gärdsmygar. Fåglarna ha inkommit i ladugårdarna föregående höst (åtminstone säkert känt i ena fallet) och förefallit fullkomligt friska och krya. Voro helt orädda och begagnade ej tillfället att återtaga sin frihet, fast ladugårdsdörrarna naturligtvis ofta stodo öppna.

Om gärdsmygen skrives i en gammal svartkonstbok följande: "Då man laddar och lägger en liten bit av fågeln eller dess fjäder i förladdningen, om jag sedan får se en fågel sitta på topp eller flyga eller något fyrfotadjur, som jag vill skjuta, lägger till ögat samt tar noga sikte på fågeln eller djuret, låt då bli att skjuta till dess du kommer så nära, att du kan skjuta. Skulle du ej få det första gången, så får du det nog, ty ingen kan taga bort det för dig, sedan du har kornat det." — Att fågeln ifråga är gärdsmygen utsäges ej direkt, han nämnes ej vid något namn, men han beskrives såsom "brunaktig, håller sig i storskog och moras, är aldrig stilla, utan flyger av och an på grenar nere vid backen, är ej större än den s. k. kungsfågeln och denna lilla fågel har sin stjärt växt uppför, så att den ständigt står i vädret, så att den är skild från andra fåglar för sin stjärts skull."

N ö t v ä c k a n. I okt. år 1919 hade jag i mitt fågelhus en nötväcka med stor haktofs! Tofsen var fullt utbildad och åtminstone 2 cm. lång. Såg ut som ett grått skägg och verkade mycket egendomligt. Då fågeln hade tämligen orena färger var det möjligen en hona. (Inom hästsläktet är det så, att djur som hava "mustaschbildning" i regel äro honliga individer, eget nog.)

S ä d e s ä r l a n. I Borgholm iakttog jag höstarna 1919—21, alltså under 3 år, att varje kväll efter solnedgången församlades ett 100-tal sädesärlor i tvenne höga päronträd i en trädgård och syntes övernatta därstädes. — Naumann uppgiver visserligen, att sädesärlan övernattar, liksom svalorna, i täta vassdungar, men en dylik iakttagelse har jag aldrig sett omnämnd annat än hos Lönnberg, Svenska fåglarna, och är så mycket märkligare som ärlorna endast undantagsvis sätta sig i träd. Någon gång ser man det ju. Den 25 maj år 1927 såg jag sädesärlor vid tvenne tillfällen sitta i träd, vilket skedde i Stureparken i Sala.

S n ö s p a r v e n var eftervintern 1929 ej alldeles sällsynt vid Växjö, vilket iaktogs såväl av mig som andra fågelintresserade personer. Såväl äldre som yngre individer sågos i små flockar, huvudsakligen i mitten av februari.

M i n d r e k o r s n ä b b e n. Prof. Lönnberg omtalar sig hava ett dunkelt minne av att han som barn iakttagit korsnäbbar huserande bland augustipäron i trädgårdar. Då mina iakttagelser härutinnan äro mindre kända (anföras dock i Från vårt

lands djur- och växtvärld, 1:a saml. sid. 14), vill jag här ånyo meddela dem. — I augusti och september vissa år (såsom 1909, 1923 och 1928) har jag iakttagit stora flockar av korsnabbar angripa frukt, företrädesvis äpplen, i trädgårdar. Tyst och behändigt böjde sig fåglarna ned över den mognade frukten och beto med sina starka näbbar ut stora stycken av fruktköttet. Men dessa äppelbitar åto de ej upp, utan släppte dem omedelbart till marken. Det var ej äpplet i vår bemärkelse, de ville åt, det var kärnhuset och de mogna äppelkärnorna. Den förstörda frukten var mycket karaktäristisk; halva äpplets sida var bortbiten och kärnhuset utplockat. Det var mindre korsnäbben det rörde sig om. — Sedan fåglarna i slutet av september förjagats ur trädgårdarna, iakttog jag dem flera gånger i oxelträden.

Domherren. En domherre, som möjligen var hermafrodit, observerades i mitten av november 1919 vid Borgholm. Fågeln hade högra kroppshalvan färgad såsom hos hannen och vänstra såsom hos honan.

Gråsparven. I någon mån till gråsparvens försvar såsom en delvis nyttig fågel vill jag anföra, att jag i juni 1920 vid Orrefors järnvägsstation i Kronobergs län såg gråsparvar klängande i toppen av rosenbuskar och ivrigt plockande bladlöss.

Pilfinken fann jag år 1919 i slutet av maj häckande i en starhålk å en uthusvägg i Saxagård, Väckelsångs socken av Kronobergs län. Äggen voro starkt ruvade.

Bofinken iakttog jag den 23 maj 1927 i Stureparken i Sala byg-

gande ovanligt högt uppe i en gammal, mycket hög alm. Wallengren talar ju om "dubbla bofinken", som bygger i träd och har rödaktiga ägg; detta måtte väl ha varit en dylik av rätta sorten. Fåglarna kunde endast identifieras tack vare kikare.

Staren lämnar hålken med sina ungar om natten eller kanske rättare tidigt om morgonen. Ty man ser dem ena dagen såsom vanligt, men den andra äro de försvunna.

Skatan har i Västmanland börjat bygga inuti husen. Detta har jag iakttagit hos Aug. Pettersson, Gullmyren, Sätra Brunn, där fåglarna åren 1925, 1926 och 1927 häckade inne i en loge. Jag såg även ett dylikt bo inne i en hög vedbod den 2 maj 1927 hos Arvid Karlson i Gullvallen, bägge ställena belägna i Kila socken. Boet låg å en bjälke i taket, och fåglarna flögo dit och bort genom ett hål i väggen. Även år 1926 hade skatorna byggt så i Gullvallen. Å intetdera stället ofredades skatorna på något sätt.

Korpen. Följande sägen om korpen har jag upptecknat i Nottebäcks socken, men saken skall ha "tilldragit sig" i Hults by av Slätthögs socken. I början av 1800-talet hände sig en gång en julafton, när allt var fint och pyntat till helgen, att farfar i huset tog bössan och gick ut för att skjuta en korp, som mycket oroade gårdsfolket genom sina läten. Korpen höll då, som ofta är fallet, till i en stor gran, ej särdeles långt från huset. Från denna expedition återkom emellertid bonden ej. Ett skott hördes ur skogen, men skytten syntes ej till. Skallgång anord-

nades på själva juldagen, men intet spår av mannen kunde upptäckas. Även korparna voro försvunna.

Så gingo flera månader, och bonden började sörjas såsom död. Men följande midsommarafton inkom han åter i stugan, frisk och färdig och klädd såsom han utgick å vinterdagen. Han berättade nu, att han skjutit korpen, vars ena lårben avskjutits, men sedan ej kunnat hitta hem, utan irrat omkring i skogen och slutligen inkommit i ett stort berg, där han trött strax lagt sig till vila. Där låg han såsom i en dvala och utan att erhålla någon mat, ej heller havandes behov därav. Han mindes föga därifrån, dock mindes han, att när bergtrollet (= korpen), som låg sjuk och med avskjutet lårben i en bredvidstående säng, skulle vändas av sin hustru, sade han alltid: "Vänd gästen med." Bonden blev då även alltid vänd. — När bergmannen blivit läkt och återställd och männen skulle skiljas, förmanade den förre honom allvarligt att aldrig skjuta på en korp.

Sidensvansen. År 1918 sköts om senhösten vid Sundsvall av min vän, konservator Rudolf Granberg, en ofullständig albinos av sidensvans. Ben och tår voro alldeles vita (hämörknat vid torkningen), näbben var delvis vit och vita fjädrar voro insprängda här och var på kroppen. — Som bekant äro sidensvansens ben eljest svarta, men f. ö. har ju ungfågeln en del vitt i fjäderklädnaden. Vad näbbens färg beträffar yttrar sig Sundström ej alls om den i sin fauna, men Nilsson säger i 1:a upplagan av Skand. Fauna sid. 156: "Underkåkens

rotgrenar på sidorna vita." I 2:a och 3:e uppl.: "Näbben svart, mot roten vitaktig." Nordens Fåglar I yttrar sig ej härom.

Tofslärkan. Vintern 1917—18 uppehöll sig tvenne tofslärkor å kasärngården vid Visby. Ryckvis mycket kallt och snö. De uppehöll sig mest vid köket, ofta tillsammans med grå- och gulsparvar samt syntes som starar söka mat i avfallstunnorna. Sitt nattlogi hade de i en större höstack vid stallet. — I slutet av februari blev den ene skjuten av en okynnig pojke. Den andre uppehöll sig ensam till slutet av mars, då det blev blidväder och något barjord, då den försvann.

Göktytan. I Småland såg jag en gång en göktyta den 9 mars. Det var i Älghults socken strax öster om Svarthults by. Våren kom det året (1920) ovanligt tidigt.

Göken. I södra Värmland befanns sommaren 1918 att något märkvärdigt försiggick vid en starhålk, som satt halvvägs upp i en mycket stor och lummig kastanje. Jag hörde skrik från hålken och såg stararna oroligt och jäktigt flyga till och kring hålken. Hålken, som ej kunde öppnas, nedtogs och sönderslogs. Den befanns innehålla en nästan fullvuxen gökunge. Fallet bevisar, vilket ju i. ö. är väl känt förut:

1) att göken värper sitt ägg på marken och med näbben inpraktiserar det i boet. Ty hålken, som f. ö. var stor och djup, hade endast ett litet trångt ingångshål, allt för litet för en gök att inkomma genom. Ej heller hade gökungen själv kunnat taga sig ut.

2) att göken bringar sina fostersyskon till döden. Här var dock hans enda utväg härtill att tvinga dem ut genom hålkens ingångshål. Ej ett spår sågs av några starungar.

Det senaste jag något år hört göken sjunga är den 14 juli, det var i Härlövs socken av Kronobergs län och antagligen år 1919 (eller 1911.)

Nattskärran. Man ser ibland nattskärran flygande över våra småländska insjöar, d. v. s. över vassbältena kring stränderna för att fånga insekter. Om kvällen den 21 maj 1929 stod jag länge och såg på en ensam individ, som vid västra stranden av Växjösjön excellerade i sin insektsjakt. — Fågeln verkade i någon mån stor läderlapp; även läderlappar flögo ibland över samma jaktmark.

Pärlugglan dukar som bekant ofta under vid stränga vintrar, varå jag nämnt flera exempel i Från vårt lands djur- och växtvärld, 2:a saml. sid. 40. Ytterligare fynd av självdöda pärlugglor har jag gjort sedan dess vid flera tillfällen; så vid Rings-
torp i Sjösås socken (eftervintern 1918) och (en av de första dagarna i mars 1920) vid doktorsbostället i Lenhovda, Kronobergs län.

Ringduvan. Ett bo av denna fågel fann jag i slutet av juli år 1919 i en säl, ovanligt nog, men omgiven av tallar, vilka dock voro lägre än sälgen. Det påträffades vid kanten av Signildstorps mosse vid Lenhovda. Boet var som vanligt slarvigt byggt, lätt att upptäcka och utan vidare skydd mot regn (jag menar av överhängande grenar). Innehöll två stora ungar.

Den 29 augusti 1921 såg jag 4

t a m d u v o r sittande i en gran. Detta träd stod rätt nära det hus, varpå duvorna ofta höllos.

År 1923 häckade ett par gatd u v o r inne i vår sängkammare i vår våning Drottninggatan 14, Sala. Om dagarna voro de ofta inne och hade sin plats ovanpå kakelugnen, men först om morgonen den 3 maj märkte vi, att honan varit inne över nattetid. Hon hade varit absolut tyst, orörlig och osynlig. Vi undersökte nu kakelugnens övre del och där fanns kull (2 ägg.) Fönstret stod i regel öppet från 8 f. m. till 2 à 3 e. m., ofta längre, och dörren till sängkammaren var då alltid låst för småbarnens skull. Detta förklarar ock delvis fåglarnas ogenerade uppträdande.

Hjärpen. I mitten av oktober 1918 såg jag en hjärpe, som skjutits i Älghults socken mot Åshedahållet. Sommaren 1929 fanns hjärpen fortfarande, om än sparsamt, i Åsheda socken.

Skärsnäppan. Så vitt jag kunde se var det ett par skärsnäppor som jag såg övervintrande vid västkusten vid ett tillfälligt besök därstädes vintern 1922; fågeln ifråga har dock en duktig "vinterpäls."

Häger n. Den 12 juli 1918 såg jag en ensam häger vid stranden av Vägershultasjön vid Lenhovda, där jag låg och fiskade hela eftermiddagen. Fågeln var helt orädd, fast ibland lyfte den från ena stranden av den lilla sjön till den andra, när vi stundom kommo den för nära. Den vandrade kring i vasskanten och letade sin föda. — Den 14 juli samma år såg jag en ensam häger flyga över

Lenhovdasjön med en fisk i munnen, en smal, avlång fisk, möjligen en liten lake. Senare i juli såg jag den flera gånger vid Lenhovdasjön, även sätande sig i träd.

Under flykten hållas fötterna, liksom t. ex. hos tranan, bakåtsträckta.

Prutgåsen. I mitten av oktober 1919 iakttog jag prutgäss i Lenhovdasjön.

Skräntärnan. Sommaren 1917 fanns med säkerhet minst 2 par skräntärnor häckande i Tingstäde träsk. Av dessa fåglar nedsköts en

och konserverades. — Under min Gotlandstid (1900—1910) observerade jag den aldrig å denna lokal, som jag ofta besökte.

Gladan är ej alldeles sällsynt i Kronobergs län, där den förr var allmän. Den 16 juli 1929 såg jag en ensam fågel vid östra stranden av Lidhamnssjön i Väckelsångs socken och den 10 augusti ett par fåglar kretsa vid norra delen av Helgasjön, nämligen i närheten av Eknaholm i Söraby socken.

Henrik Hasselgren.

